

Asia: VN/32076/2023

Lausuntopyyntö kotoutumislain mukaisista asetuksista

Lausunnonantajan lausunto

Asetus 1: VNa osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sekä monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin sisällöstä ja toteuttamisesta (arviointiasetus)

Muuramen kunta toteaa, että päällekkäisyyttä tulee välttää niin osaamisen ja kotoutumisen sekä monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeiden arvioinneissa. Tällä hetkellä tilanne on se, että samansisältöisiä suunnitelmia tehdään usean eri viranomaisen toimesta ilman, että toimijat ovat tietoisia toisistaan. Näin ollen, onkin tärkeää, että kotoutuja-asiakkaiden kanssa työskentelevien tahojen tietoisuus toisistaan tulee olla selvää sekä toimijoilla tulee olla toimivat yhteydenpitokanavat tilanteisiin, jolloin kotoutuja-asiakkaan tilanne muuttuu. Kotoutuja-asiakkaalle tehtävien suunnitelmien tulee olla oikea-aikaisia sekä vaikuttavia. Toimivalla yhteistyöllä tämä taataan paremmin. Jotta kotoutuja-asiakkaalle voidaan turvata oikea-aikainen, tehokas sekä sujuva palvelupolku lyhenevän kotoutumisajan puitteissa, tulee kunnille ohjata tähän rahoitusta.

Asetusehdotuksen 2 §:n 2:ssa mainitaan monialainen yhteistyö (kunta, hyvinvointialue, työvoimaviranomainen) erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien pakolaisten monialaisessa osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnissa. Kotoutujien, jotka eivät ole työnhakijoina tai joilla ei ole oikeutta työmarkkinatukeen (tilapäisen suojelun direktiiviin kuuluvat henkilöt) motivointi on haastavaa, koska heidän saamallaan palveluilla ei ole välitöntä rahallista kannustinta. Työvoiman ulkopuolella tällä hetkellä olevat henkilöt ovat monin paikoin myös palveluiden ulkopuolella. Tämä heikentää entisestään motivaatiota palveluihin. Samalla tämä nostaa riskiä ylisukupolviseen syrjäytymisen kierteeseen.

Yhteenvedon voidaan todeta, että kunnille on tulossa lisätehtäviä, kuten asetusesityksessä käy ilmi. Esitetyn muutoksen arvioidaan lisäävän kunnan kustannuksia, mikä vaikeuttaa kunnan taloudellista tilannetta. Kunnan kotoutumispalveluiden piiriin tulevat myös kotihoidon tuella olevat henkilöt. Myös heille tulee tehdä monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvio, kotoutumissuunnitelma sekä sopia niistä palveluista, joihin kotoutujan on osallistuttava. Jo yksistään kohderyhmän tavoittaminen vaatii resursseja kuin myös soveltuvien palveluiden räätälöinti

hankintaprosesseineen. Sinällään on kannattavaa saada kotivanhemmat kotoutumispalveluiden piiriin.

Asetus 2: VNa monikielisen yhteiskuntaorientaation sisällöstä ja toteuttamisesta (yhteiskuntaorientaatioasetus)

Muuramen kunta kannattaa pääpiirteittäin asetuksessa 2 esitettyjä asioita.

1§: Monikielisen yhteiskuntaorientaation asetuksessa esitettävät sisällöt, toteuttaminen sekä teemat ovat kannatettavia ja järkeviä. Asiakkailta saadut palautteet osoittavat, että yhteiskuntaorientaatio on ollut motivoivaa ja laadukas yhteiskuntaorientaatio hyödyttää kotoutuja-asiakkaita erilaisin tavoin; mm. edistää menestystä kotoutumiskoulutuksessa.

Tämän palvelun tullessa pakolliseksi tulee kiinnittää erityisesti huomiota valtakunnallisesti osaavan opetushenkilöstön riittävyteen sekä laadun varmistamiseen. Kouluttajalla on suuri vastuu tiedon siirron lisäksi arvojen ja asenteiden siirrossa sekä hänen tulee olla sitoutunut suomalaisen yhteiskunnan arvopohjaan sekä hänen tulee ymmärtää vastuunsa kouluttajana. Näin ollen kouluttajalla tulisi olla asetuksella säädetty vähimmäispätevyys- ja osaamisvaatimukset. Heitä tulisi myös kouluttaa valtakunnallisesti. Näin taataan yhdenvertainen ja laadukas yhteiskuntaorientaatio.

Opetusmateriaali tulisi tuottaa valtakunnallisesti, että se olisi yhtenäistä ja laadukasta valtakunnallisesti. Opetusmateriaalissa olisi hyvä olla mahdollisuus tuoda kuntien niin halutessaan paikallistietoutta koulutuksiin esimerkiksi vierailijoiden avulla. Useiden kohderyhmien kohdalla orientaatioiden työelämälähtöisyys on keskeistä.

Asetusehdotuksen 2 §:n 2:ssa momentissa mainitaan kuntayhteistyö, joka on resurssiviisasta erityisesti pienten kieliryhmien kohdalla. Kunnat voivat tehdä yhteistyötä työvoiman ulkopuolisten maahanmuuttajien kotoutumispalveluissa joko siten, että sopivat, että palvelut järjestää työllisyysalueen vastuukunta tai siten, että sopivat palveluiden tuottamisesta yhdessä joidenkin muiden kuntien kanssa. Kuntayhteistyönä toteuttavassa orientaatiossa on oleellista kuitenkin huomioida osallistujien henkilötietojen keräämiseen, säilyttämiseen, käyttöön ja luovuttamiseen liittyvät kysymykset. Järjestelmien olisi mahdollistettava tietojen käsittely eri kunnissa vastuukunnasta riippumatta.

Orientaation toteutus resurssiviisaasti vaikuttavuutta arvioiden on kunnissa keskeistä. Toteutustavasta riippumatta orientaation kustannukset ovat kunnalle hyvin merkittävät ja järjestämisen korvaukseksi asetuksessa ja kotoutumislakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 208/2022 vp) esitetty summa: 500€/hlö on muihin Pohjoismaihin verrattuna matala todellisiin kustannuksiin nähden.

On huomioitava, että yhteiskuntaorientaation järjestämisen kustannukset sisältävät paitsi varsinaisen koulutuksen myös hankintaan ja kilpailutukseen liittyvät resurssikysymykset sekä etukäteisvalmistelun kunnassa: tilakysymykset, mahdollisen lastenhoidon järjestämisen, tekniseen toteutukseen liittyvät laitevaatimukset henkilöstökustannukset työntekijän paikallaolosta, asiakasinformoinnin ja tarvittaessa motivoinnin. Orientaatioiden oikea-aikainen toteutus ja pienet kieliryhmät lisäävät niistä aiheutuvia kustannuksia. Kustannuksista, resurssivaateista, keskeytyksistä ja viivästyksistä johtuen orientaation tulisi olla kotoutuja-asiakkaille pakollista. Tästä tulisi säätää asetuksella. Koulutuksen velvoittavuudesta säätävä asetus myös takaisi sen, että päällekkäisyyttä kotoutumiskoulutuksen kanssa ei syntyisi.

Orientaatioiden toteuttamisesta esitetyn korvaussumman alhaisuudesta johtuen herää myös huoli siitä, arvioidaanko orientaatioiden toteutustapaa kunnissa jatkossa entistä enemmän suoriteperusteisena kuin vaikuttavuusperusteisesti yksilöllisen taustan ja palvelutarpeen sijaan. Kuntatalouden alati heikentyessä mm. valtion päättämien velvoitteiden lisääntyessä ja kuntien valtionosuuksien vähentyessä kasvaa riski laatutason alentamiseen palveluiden hinnan alentamiseksi.

Asetus 3: VNa alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen lapsen edustajan palkkion maksamisen perusteista ja palkkion suuruudesta, korvattavista kuluista sekä menettelystä palkkion maksamisessa ja kulujen korvaamisessa (edustajanpalkkioasetus)

N/A

Asetus 4: VNa laskennallisen korvauksen perusteista ja maksatuksesta (korvausasetus)

Petteri Orpon hallitusohjelman (HE 21/2024 vp) mukaisesti laskennallisen korvauksen korvausaikaa lyhennettiin esityksen mukaan kolmesta vuodesta kahteen ja kiintiöpakolaisen ja heidän perheenjäsenensä osalta korvausaikaa lyhennettiin neljästä vuodesta kolmeen vuoteen.

1.1.2025 alkaen kokonaisvastuu kotoutumisen edistämisestä on kunnilla. Kotoutumista edistävät kunnan peruspalvelut (huomioiden sivistyksen palvelut) sekä erityiset kotoutumispalvelut, jotka sisältyvät kunnan kotoutumishjelmaan. Laskennallisen korvauksen jakautuminen kuntien ja hyvinvointialueiden kesken jakautuu asetusesityksessä tulevien lakisääteisten lisävastuiden mukaisesti ja on periaatteessa kannatettava.

Tulkittamisen osalta asetuksessa esitetty korvausten jakosuhte (60 % hyvinvointialue ja 40 % kunta) ei jakaudu vastuiden mukaisesti, mikä on merkittävä epäkohta rahoituksessa. Kunta vastaa jatkossa sekä työnhakijoina että työvoiman ulkopuolella olevien kotoutumisen edistämisestä ja suurin osa kotoutujista on kuntien palveluiden piirissä. Jakosuhteen tulisi olla siten, että kunta saa 60% ja hyvinvointialue 40 % tulkittamisen kustannuksista. Muuramen kunta katsoo, että asetus tässä muodossa ei ole kannatettava. Tulkittamisen tarve on tiedettävästi suurin kotoutumisen alkuvuosina, mutta vaihtelee suuresti eri henkilöiden välillä. Tarve vähenee kielitaidon kehittyessä ja muun kotoutumisen edetessä.

Laskennallisella korvauksella katetaan 1.1.2025 alkaen muun muassa pakolaisten vastaanoton koordinaatiota, alkuvaiheen kotouttavaa työtä, kunnan ohjausta ja neuvontaa, tulkitsemista, kotoutumiskoulutusta, kotoutumissuunnitelman laadintaa ja seuranta, sekä kunnille tulevia uusimpia velvoitteita mm. monikielinen yhteiskuntaorientaatio, kielitaidon päättöttestaus ja osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvio, monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviota sekä muu kotoutumista edistävä toiminta ja palveluiden järjestäminen.

Kotoutumispalveluiden tavoitteena on tukea kotoutujia itsenäiseen ja omatoimiseen elämiseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Korvausaikojen lyheneminen edellyttää kotoutumisaikaisten palvelujen kehittämistä ja monimuotoistamista. Yksilöllisiin palvelutarpeisiin täytyy pystyä vastaamaan nykyistä paremmin ja nopeammin. Kotoutumisajan tehokasta käyttöä hidastavat jäykät ja hitaat viranomaisprosessit (DVV, Migri) sekä esim. pula S2-opettajista. Työnhakijana olevien kotoutuja-asiakkaiden palveluita koskee sekä laki työvoimapalveluiden järjestämisestä, että kotoutumislaki. Työvoimapalvelu-uudistuksen valtionosuuslaskelmat ja uudistuksen rahoitusmalli haastavat työvoimaviranomaisia, jotta kotoutumisen edistämisen palveluja voidaan järjestää tarpeisiin nähden riittävästi ja monipuolisesti.

Esitettyjen korvausaikojen lyhentämisen seurauksena taloudellinen vastuu siirtyy enenevässä määrin valtiolta kunnille, mikä tulee lisäämään kuntatalouden painetta tulevaisuudessa. Tämän takia korvausjärjestelmää tulisi kehittää siten, että tuloksellisesta ja vaikuttavasta kotoutumisprosessista maksettaisiin kunnille kannuste. Muuten erilaisista syistä maahan muuttaneet keskittyvät tietyille alueille Suomessa entistä voimakkaammin.

Asetus 5: VNa kotoutumisen edistämisen valtakunnalliseen tietovarantoon tallennettavista tiedoista (tietoasetus)

Ehdotetun asetuksen sisältö välttämättömien ja keskeisen tietojen tallentamisesta samaan järjestelmään on pääpiirteittäin kannatettava.

Asetuksen 4 §:ssa momentissa säädetään tietojen tallentamisesta ohjaus- ja neuvontapalveluissa. Ohjaus- ja neuvontapalveluiden osalta olennaista on pohtia, kuinka asiakkaan suostumus tietojen tallentamisesta kotoutumisen tietojärjestelmään todennetaan sekä kuinka pitkään tietoja säilytetään järjestelmässä. Asetusehdotus ei ota kantaa tietojärjestelmän näkyvyyksiin toistensa kanssa kunkin järjestelmää käyttävän tahon kesken.

Ohjaus- ja neuvontapalveluiden asiakkaina on usein myös työnhakijoita, joiden tiedot ovat tällä hetkellä työvoimaviranomaisen käytössä olevassa URA-järjestelmässä ja vuodesta 2025 lähtien Työmarkkinatorilla. Tietojärjestelmäuudistuksessa ja järjestelmien käyttöönoton yhteydessä on varmistettava tiedon siirtyminen ja järjestelmien yhteen sopiminen keskenään.

Muut huomiot

-

Leponiemi Tanja
Muuramen kunta